

***Cetatea Chilia Nouă* ridicată de Ștefan cel Mare pe fundații antice se află în ruină**

de Conf. univ. dr. George V Grigore

Cetatea Chilia este o cetate din sudul Bugeacului, pe malul stâng al Dunării, actualmente în regiunea Odesa din Ucraina, aflată în ruină. În antichitate, pe locul viitoarei cetăți Chilia, a existat o cetate grecească numită Achillea. Numele acesteia din urmă pare a veni de la numele eroului grec Ahile, înmormântat, potrivit legendei, la gurile Dunării, pe insula Leuke (care poate fi fie Insula Șerpilor, fie actualul Grind Chilia, pe atunci insulă încă înconjurată de mare). Numele de *Chilia* care este menționat pentru prima oară în 1281 de cronicarul arabo-persan Rașid Al-Din, ar proveni din grecescul *Κελλια*, „grânarele”. Dar, tot așa de bine poate provenii din românescul „chilie”, cu înțeles de „odăiță din cuprinsul mănăstirii în care locuiește un călugăr sau o călugăriță”, sau „odăiță de sihastru Si: (pfm) *cămară, cămăruță* , sau „odăiță pentru o singură persoană în care se retrage cineva pentru a se izola sau a se culca”, cu sens de „cameră mică de locuit”, „Pivniță” (la românii din Serbia), sau „o parte a morii de vânt nedefinită mai îndeaproape”. Până în secolul al X-lea, cetatea este stăpânită de bizantini. Ulterior, trece în posesiunea genovezilor. În această perioadă, cetatea poartă numele de *Licostoma* („Gură de lup” – având în vedere totemul geto - dacilor). Nicolae Iorga face referire la această perioadă în lucrările sale: „*Stabilirea genovezilor la Cetatea Albă și la Licostomo, așezată într-o insulă de la gurile Dunării, purtând același nume, adică, Gură de Lup – în acest Licostomo pe care grecii și după aceea românii au botezat-o Chilia (de Călugări) – sau mai mult, pentru că vechea formă grecească este Kellia – „Chiliile”, deci mănăstirea – a trebuit să urmeze ceva mai târziu.*” Registrul ținut la Chilia de către notarul genovez Antonio de

Podenzolo între noiembrie 1360 și mai 1361 atestă o intensă activitate comercială la Dunărea de Jos. De aici se exportau spre capitala Imperiului Bizantin mari cantități de grâu, miere, ceară, vin, sare, pește și alte produse. La sfârșitul secolului al XIV-lea, Mircea cel Bătrân extinde teritoriul Țării Românești până la Marea Neagră, Chilia intrând astfel în componența statului muntean. La scurt timp, în 1426, domnul Moldovei Alexandru cel Bun pune stăpânire pe cetate, profitând de situația grea în care se afla domnul Țării Românești, Dan al II-lea. Peste două decenii, în 1448, domnitorul Petru al II-lea al Moldovei cedează cetatea Chilia lui Iancu de Hunedoara, care îl ajutase în lupta pentru recâștigarea domniei împotriva lui Roman al II-lea. Pe 22 iulie 1462, Ștefan cel Mare asediază fără izbândă Cetatea Chilia, apărată de o garnizoană ungară. În cadrul atacului, Ștefan este rănit la gleznă. Potrivit tradiției, Ștefan cel Mare a pierdut doar două bătălii, una dintre care fiind chiar acest asediu al Chilieii din 1462. „*În al șaselea an a domniei lui Ștefan vodă, în anii 6970 [1462], iulie 22, loviră pre Ștefan vodă, cu o pușcă în glezna la cetatea Chilieii.*” (Grigore Ureche, Letopisețul Țării Moldovei). La doi ani și jumătate de la eșec, în 25 ianuarie 1465, după un asediu de o zi (24 ianuarie), Ștefan cel Mare cucerește Cetatea Chilieii. Domnitorul îl numește pe Isaia, cumnatul său, pârcălab al cetății. „*Vă leatul 6973 [1465] meseța ghenarie 23, adunându Ștefan vodă multă oaste de țară, vrându să rascumpere cetățile carile le luase păgânii de la alți domni, pogorât-au cu toată puterea sa spre cetatea Chilieii. Și sosindu la cetate miercuri spre joi, la miază-noapte, au încunjurat cetatea. Însa joi nu s-au apucat de harțu, iară vineri dins-de-dimineată au început a bate cetatea și așa toată ziua s-au hărțuit până în seară. Iară sâmbătă se inchinară cei din cetate și intră Ștefan vodă în cetatea Chilieii. Și acolo petrecând trei zile veselindu-să, laudându pre Dumnezeu, îmblânzea oamenii în cetate. Decea și la Cetatea Albă au tras și multă năvală făcându, dobândi și Cetatea Albă. Și așa amandoao cetățile cu multă moarte și peire de ai săi le dobândi, carile întărindu-le cu bucate și cu slujitori, au lăsat pre Isaia și pre Buhtea pârcălabi, ca să*

le grijască, iară el s-au întorsu la scaunul său la Suceava. Iară în al zecilea an a domniei sale, în anii 6974 [1466], iulie 10, au început a zidi mănăstirea Putna, spre slava lui Dumnezeu și a Preacuratiei Maicii Fecioarii Mariei.”(Grigore Ureche, Letopisețul Țării Moldovei). Pentru îmbunătățirea sistemului de apărare al țării, în vara lui 1479, Ștefan cel Mare reconstruiește Cetatea Chilia pe malul stâng al Dunării, zicându-i „Cetatea Chilia Nouă”. La lucrări participă 800 de zidari și 17.000 de ajutoare. În 1484 are loc campania sultanului Baiazid al II-lea în Moldova. Cu efective de peste 60.000 de oameni, la 6 iulie 1484 începe asediul Cetății Chilia, apărată de doar 400 moldoveni conduși de pârcălabii Ivenco și Maxim. După opt zile, la 14 iulie, cetatea este cucerită de invadatori. Cetatea Chilia este stăpânită de otomani până în anul 1812, când, odată cu anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus, urmează destinul provinciei respective, cu excepția perioadei 1856-1878, când Basarabia de sud este reîntoarsă Moldovei (după Unirea din 1859, în componența României). Lipsa de interes face ca cetatea să cadă în ruină. Urmele vechii cetăți pot fi văzute în prezent în localitatea Chilia Nouă din regiunea Odesa (azi în Ucraina). În prezent, din cetate nu a mai rămas decât un turn (aparent, capela cetății) care se află pe teritoriul privat al unei întreprinderi industriale. Cetatea Chilia Nouă, ridicată de Ștefan cel Mare pe ruinele unei alte cetăți antice, se află în ruine, complet abandonată de autoritățile din România, Republica Moldova și Ucraina, deși ar putea fi restaurată în cadrul unui program de colaborare transfrontalier și „completată” prin organizarea unui muzeu de istorie, devenind astfel o destinație turistică importantă a zonei.

Surse: wikipedia.org; adevarul.ro; istoriamilitara.org; m.moldovenii.md; istorie-pe-scurt.ro; istoria.md; stefancelmare.ro; basarabia-bucovina.info; enciclopediaromaniei.ro; ziare.com

Portul Chilia (sec. XV) Portul Chilia (sec. XV)

Cetatea Chilia

Turnul în ruine al Cetatii Chilia

Chilia - Desen din 1826